

به نام خداوند جان و خرد

تارنمای هخامنشیان وابسته به پایگاه پژوهشی هخامنشیان

www.hakhamaneshian.ir

هزاران سال پیش در ایران زمین نیاکان ما آیین‌ها و جشنهای بسیار زیبایی برگزار می‌کردند که هر کدام ویژگیهای خود را دارا بود. برای نمونه هر روز از هر ماه نام ویژه خود را داشت مانند: اورمزد، بهمن، اردیبهشت، شهریور و... که هر گاه نام این روزها با نام همان ماه برخورد می‌کرد آن روز را جشن می‌گرفتند، و بدین گونه هر ماه یک جشن و هر هفته نیز جشن آدینه (جمعه) برگزار می‌شد چرا که نیاکان ما شاد زیستن را، راه خوشبختی می‌دانستند.

در ایران باستان، هر ماه سی روزه بود و در پایان اسفند، پنج روز پایانی سال را پنجه برگزار میکردند، و بدین گونه هر سال سیصد (صد) و شست و پنج روز می‌شد. در گاه شمار کنونی پنج روز واپسین به ماه‌های دیگر داده شده و به همین شوند (دلیل) برخی از جشن‌ها در گاه شمار نوین جابجا شده‌اند، مانند جشن بهمن‌گان که در بیست و شش دی ماه، و جشن سپندارمذگان که در بیست و نهم بهمن ماه برگزار می‌شود.

جشن سده هایون باد

واژه سده: جشن سده یادگاری از زمان های دور و جشن پیدایش آتش است . سده از واژه ی "ست" در زبان پهلوی آمده و به چم سد (معنای صد) می باشد . بنابراین بنا بر گاه بندی ایران باستان، از آغاز فروردین تا پایان مهر، تابستان بزرگ، و از اول آبان تا پایان اسفند، زمستان بزرگ نامیده می شد و سده زمانی است که سد روز از زمستان بگذرد و یا پنجاه شب و پنجاه روز به جشن نوروز مانده باشد، و برخی گفته اند که این نامگذاری به مناسبت سد روز پیش از به دست آمدن کشت (محصول) است.

پیشینه اسطوره ای پیدایش آیین و جشن سده:

فردوسی بزرگ می گوید:

بر آمد سنگ گران بر سنگ خرد   همان و همین سنگ بشکست گرد

فروغی پدید آمد از هردو سنگ   دل سنگ گشت از فروغ آزرنگ

نشد مار کشته ولیکن ز راز   پدید آمد آتش از آن سنگ باز

جهان دار پیش جهان آفرین   نیایش همی کرد خواند آفرین

شب آمد بر افروخت آتش چو کوه   همان شاه در گرد او با گروه

یکی جشن کرد آن شب باده خورد   سده نام آن جشن فرخنده کرد

ز هوشنگ ماند این سده یادگار   بسی باد چون او دگر شهریار

هوشنگ پادشاه پیشدادی، که شیوه کشت و کار، کندن کاریز (قنات)، کاشتن درخت و... را به او پیوند می دهند، روزی در دامنه کوه ماری دید و سنگ بر گرفت و به سوی مار انداخت و مار فرار کرد. ولی بر خورد سنگها شوند جرقه ای شد و آتش پدیدار گشت. هم در نسک (کتاب) "التفهیم" و هم "آثار الباقیه" ابوریحان، از پدید آمدن آتش سخنی نیست و نکه (بلکه) آنرا افروختن آتش بر بامها می داند که به دستور فریدون انجام گرفت و در نوروزنامه آمده است که: "آفریدون... همان روز که ضحاک بگرفت، جشن سده بر نهاد و مردمان که از جور و ستم ضحاک رسته بودند، پسندیدند و از برای فال نیک، آن روز را جشن کردند و هر سال تا به امروز، آیین آن پادشاهان نیک پیمان را در ایران و دور آن به جای می آورند."

برگزاری جشن سده:

الف) تا دوره ساسانی: فردوسی بزرگ آنرا به هوشنگ پیوند می دهد و ابوریحان بیرونی و نوروزنامه آنرا از فریدون می دانند و همچنین ایینی (رسمی) شدن جشن سده به زمان اردشیر بابکان منسوب گردیده است.

ب) پس از ساسانیان: جشن سده در شمار یکی از سه جشن بزرگ ایرانیان است. کهن نگاران (مورخان) و نویسندگانی چون بیرونی، بیهقی، گردیزی، مسکویه و... از شیوه برگزاری جشن سده در دوران غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، آل زیار و... تا دوره مغول بسیار نوشته اند. از آیین های مردمی

ج) امروزه: در مازندران، کردستان، لرستان، و سیستان و بلوچستان؛ روستاییان و کشاورزان و چوپانان و چادرنشینان نزدیک فرورفتن آفتاب یکی از روزهای زمستان (آغاز نیمه یا پایان زمستان) روی پشت بام، دامنه کوه، نزدیک زیارتگاه، کنار چراگاه و یا کشتزار آتشی افروخته و بنا بر آیینی کهن (سنتی) پیرامون آن گرد می آیند، بدون آنکه نام جشن سده بر آن نهند. ولی در کرمان جشن سده یا سده سوزی در بین تمامی مردم کرمان، مسلمان، زرتشتی، کلیمی و... رواج دارد که همه ساله در دهم بهمن ماه برگزار می شود. در بین چادرنشینان بافت و سیرجان سده سوزی چوپانی برگزار می شود که شب دهم بهمن آتش بزرگی بنام آتش جشن سده، با چهل شاخه از درختان هرس شده که نشان چهل روز "چله بزرگ" است در میدان ده برمی افروزند و می خوانند: سده سده دهقانی / چهل کنده سوزانی / هنوز گویی زمستانی.

چنانکه از نوشتارها و استوارنامه های (اسناد) باستانی برمی آید جشن سده، سوی (جنبه) دینی نداشته و تمام داستان های وابسته به آن جدا از دین است و بیشتر جشنی کهن و مردمی به شمار می آید و دارنده (وارث) حقیقی جشن سده نه تنها زرتشتیان، ونکه (بلکه) همه ایرانیان اند، یادمانی (میراثی) که به بسیاری از کشورهای همسایه نیز راه یافت.

جشن های ایران باستان در گاهشمار کنونی

فروردین: ۱ فروردین (نوروز)، ۱۳ فروردین (جشن سیزده)، ۱۹ فروردین (فروردینگان).

اردیبهشت: ۲ اردیبهشت (اردیبهشتگان).

خرداد: ۴ خرداد (خردادگان).

تیر: ۱۰ تیر (تیرگان).

امرداد: ۳ امرداد (امردادگان)، ۳۰ امرداد (شهریورگان).

شهریور: -----

مهر: ۱۰ مهر (مهرگان).

آبان: ۴ آبان (آبانگان).

آذر: ۳ آذر (آذرگان)، ۲۵ آذر (دیگان)، ۳۰ آذر (جشن شب چله).

دی: ۲ دی، ۹ دی، ۱۷ دی (دیگان)، ۲۶ دی (بهمنگان).

بهمن: ۱۰ بهمن (جشن سده)، ۲۹ بهمن (اسفندگان "سپندارمذگان").

اسفند: پنج روز پایانی (پنجه)، چهارشنبه سوری (شب چهارشنبه آخر سال).

پایگاه پژوهشی هخامنشیان www.hakhamaneshian.ir

تالار گفتمان هخامنشیان www.hakhamaneshian.net